

Přehled typů škol a výchovně vzdělávacích programů, které lze zařadit pod označení *alternativní*

Nabízíme jeden z možných pohledů na „alternativy“ a pokusíme se tak odpovědět na častou otázku: *A které to vlastně jsou ty alternativní školy?* K třídění nebo zařazení alternativních výchovně vzdělávacích možností potřebujeme určité kritérium. Není ovšem lehké najít nějaké jednotící hledisko. Domníváme se, že skutečně nejobecnější z nich **je zaměřenost na dítě, snaha nezničit touhu poznávat nové věci a jevy a umožnit vývoj podle jeho možností.** Tato tendence podporovat dítě a porozumět jeho potřebám, označovaná jako pedocentrická pedagogika, koresponduje s humanistickou pedagogikou, která se svou obecnou orientací na člověka chápe školu jako službu dítěti, pomoc v jeho vývoji a příležitost pro celkovou kultivaci dětské osobnosti.

Současné alternativní možnosti výchovy a vzdělávání:

- 1. Tři státem nabízené vzdělávací programy** Obecná škola, Základní škola a Národní škola.
2. Nejznámější **pedagogické koncepce z období reformní pedagogiky:** Montessoriovská, waldorfská, jenská, daltonská, freinetovská.
3. Školy **církevní a soukromé**, pokud nabízejí programy odlišné od tradičních (předměty, obory, výchova, zaměření).
4. Odlišně „se chovají“ také ty školy, které se rozhodly přijmout pro svůj rozvoj některý z dalších možných programů, které:
 - a) mohou být určeny **pro celou školu** (otevřená škola, komunitní škola, Program Škola podporující zdraví, program Tvořivá škola, integrovaná nebo inkluzivní škola), (Havlinová, 2002),
 - b) mohou se zaměřovat na práci učitele **v jednotlivých třídách** (vzdělávací koncepce Začít spolu, ITV - integrovaná tématická výuka),
 - c) jsou orientovány na metody a přístupy, způsob práce učitele a třídy **v jednotlivých předmětech** (Čtením a psaním ke kritickému myšlení, Dokážu to?),
 - d) tvoří alternativu běžné škole jako **možnosti individualizace vzdělávací cesty jednotlivce** (Individuální vzdělávání - dříve Domácí vzdělávání, E-learning).
5. Některé školy nabízejí nejen **specifické výchovné a vyučovací přístupy**, ale také různé **cesty a způsoby poznávání** prostřednictvím netradičních metod a forem nebo řešení problémů (problémové a projektové vyučování, metoda hry, globální metoda, laboratorní metoda, činnostní učení, kooperativní vyučování), které splňují výše uvedené požadavky.

Je jasné, že uvedený přehled je diskutabilní, může být předmětem kritiky a je jen dočasně aktuální. Vzhledem k nejednotnosti v používání klíčového označení *alternativní škola, vzdělávání* ani nemůže být pokládán za jednoznačný a přesný. Termíny a charakteristiky, používané k označení programu nebo koncepce nejsou srovnatelné co do obsahu a specifických rysů. Přitom je nutno respektovat jejich místo a dobu vzniku, autora a jeho pedagogický záměr, filozofii i charakteristické rysy.

Dokladem toho, že jednoduše označit školu za alternativní není možné, je prolínání významů a obsahů uvedených tendencí. Nejčastěji jsou jako alternativní označovány školy, které přijaly reformní koncepce výchovy a vzdělávání. Ale ani pak není situace jednoznačná. Může se jednat o školu daltonskou, která využívá pouze prvky daltonského plánu, přijala program Zdravá škola a tedy se snaží být školou otevřenou a komunitní. Petersenův jenský

plán i freinetova moderní škola má řadu znaků otevřeného vyučování. Montessoriovská škola bývá školou otevřenou a může mít rysy zdravé školy s kooperativním vyučováním. Škola s programem Začít spolu má rovněž tendence být v úzkém vztahu s okolní komunitou a podporuje žákovu samostatnost stejně jako všechny ostatní uvedené programy. Škola s integrovanou tématickou výukou využívá většinu zmíněných prvků, kooperativního a projektového vyučování. Tím však není řečeno, že projektové vyučování nezařazují i jiné programy a edukační systémy.